Welke schoolbrede docentinterventies stimuleren de lees- en schrijfvaardigheden van mbo-studenten?

Beantwoord door Maurice de Greef (kennismakelaar Kennisrotonde).

19 juli 2022

KR. 1453

Kort antwoord

De lees- en schrijfvaardigheden onder mbo-studenten kunnen bevorderd worden door de docenten voldoende handvatten te geven, zoals effectieve lees- en schrijfstrategieën. Op instellingsniveau kunnen stimulerende maatregelen worden genomen. Onderzoek onder mbo-instellingen laat zien dat er zowel strategieën als interventies zijn om de lees- en schrijfvaardigheden tijdens de les te stimuleren. Deze zorgen voor betere lees- en schrijfvaardigheden onder de mbo-studenten. Onderzoek laat daarnaast zien dat de belangrijkste interventie om lees- en schrijfvaardigheden in het mbo te bevorderen integratie van taal- en vakonderwijs is.

Antwoord

De lees- en schrijfvaardigheden onder mbo-studenten kunnen bevorderd worden door docenten voldoende handvatten te geven en door als mbo-instelling diverse faciliteiten te regelen. Vraag is welke interventies op docentniveau en op instellingsniveau ervoor zorgen dat de lees- en schrijfvaardigheden onder mbo-studenten bevorderd worden.

Interventies op docentniveau

Onderzoek onder mbo-instellingen laat zien dat er zowel effectieve strategieën en interventies zijn op het gebied van lezen als op het gebied van schrijven. Deze zorgen voor betere lees- en schrijfvaardigheden onder de mbo-studenten.

Lezen - Allereerst toont onderzoek onder jongeren en jongvolwassenen aan, dat door het creëren van een positieve leesattitude en dus meer leesplezier ze vaker deelnemen aan leesonderwijs (Kennisrotonde, 2020). Deze positieve leesattitude kan bevorderd worden door:

- Aandacht voor verschillen in en belevingswereld van de doelgroep.
- Belang van sociale interactie (waarbij door ondersteuning van anderen lezen en leesplezier bevorderd kunnen worden).
- Inbedding van routine en rust.
- Bevordering van actieve betrokkenheid van studenten.

Literatuuronderzoek van Harms en Kalsbeek (2013) laat daarnaast zien dat er diverse leesstrategieën zijn die mbo-studenten kunnen ondersteunen bij het begrijpend lezen. Door deze leesstrategieën wordt de student voorbereid op de leestaak, kan hij of zij deze controleren en de resultaten evalueren. De effectief gebleken instructiestrategieën voor docenten zijn (Harms & Kalsbeek, 2013, p. 5):

1. Directe instructie.
2. Creëren van interactie in de lessituatie.
3. Differentiatie tussen studenten op basis van hun vorderingen.
4. Geleidelijk verminderen van de sturing die de docent tijdens het leesproces geeft.

Vanuit het primair en voortgezet onderwijs wordt duidelijk dat er ook specifieke leesstrategieën zijn, die ondersteunend kunnen werken (NRO, 2022a):

1. Stevige basis (betreffende technische leesvaardigheid en effectieve woordenschatdidactiek).
2. Ga de diepte in (betreffende het verdiepend lezen via hoger-orde strategieën).
3. Integreer lezen, schrijven en mondelinge taal
4. Bevorder leesmotivatie en leesplezier
5. Onderwijs in een rijke taalleeromgeving (door middel van rijke teksten die motiverend zijn, een duidelijke tekststructuur hebben en bijdragen aan kennisontwikkeling).
6. Differentieer waar nodig en besteed aandacht aan verschillen (tussen studenten).

Meer informatie is ook te vinden op: https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/begrijpend-lezen-samenhang-tussen-kennis-vaardigheden-en-context (NRO, 2022a).

Schrijven - Voor schrijven zijn andere interventies effectief gebleken. Kleinschalig experimenteel onderzoek onder mbo-studenten op niveau 4 laat zien dat door zelfstudie met specifieke interventies de studenten betere schrijfvaardigheden krijgen (Peeters, 2019). Twee mogelijke interventies voor docenten zijn:

1. Instructie met Cognitive modeling: Vorm van observerend leren waarbij studenten door observatie van gedrag van anderen middels videovoorbeelden het gedrag nabootsen (bijvoorbeeld het tonen van het werken aan bepaalde schrijftaken).
2. Instructie met Model texts: Vorm van leren waarbij men voorbeeldteksten met aanwijzingen krijgt aangeleverd en die gebruikt worden om zelf nieuwe teksten te schrijven.

Daarnaast laten inzichten uit andere onderwijsniveaus (waaronder het basisonderwijs) zien dat het gebruiken van schrijfstrategieën effectief kan zijn. Zo stelt De Smedt (2015) zes instructiefases voor de schijflessen in de bovenbouw van het basisonderwijs voor:

1. Aanbrengen van achtergrondkennis.
2. Bespreken van de strategie.
3. Voordoen van de strategie.
4. Memoriseren van de strategie.
5. Ondersteund gebruik van de strategie.
6. Zelfstandig gebruik van de strategie.

Ook Mason et al. (2011) bespreken verschillende effectieve strategieën, zoals:

1. POW (Pick my idea – Organize my notes – Write and say more): Brainstormen om ideeën te verzamelen – Organiseren van ideeën – Uitgaan van je schrijfplan en informatie toevoegen.
2. PLAN (Pay attention to the prompt – List main ideas – Add supporting details – Number major points): Goed kijken wat de opdracht is – Een lijst maken van de belangrijkste ideeën – Ondersteunende details toevoegen – De belangrijkste punten nummeren.
3. WRITE (Work from your plan – Remember your goals – Include transition words – Try to use different kinds of sentences – Exciting words): Uitgaan van je schrijfplan – Het doel voor ogen houden – Gebruik maken van verbindingswoorden – Verschillende soorten zinnen gebruiken – Uitdagende woorden gebruiken.
4. SCAN ((Does it make) Sense – (Is it) Connected to my belief – (Can you) Add more – Note errors): Klopt het wat er staat? – Is het in lijn met mijn overtuiging? – Kan ik er nog iets aan toevoegen? – Welke fouten kom ik nog tegen?

Meer informatie is ook te vinden op: https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/wie-schrijft-die-blijft (NRO, 2022b).

Interventies op instellingsniveau

Onderzoek laat zien dat de belangrijkste interventie om lees- en schrijfvaardigheden in het mbo op instellingsniveau te bevorderen integratie van taal- en vakonderwijs is. De reviewstudie van Elbers (2013) laat zien dat de integratie van taal- en vakonderwijs effectief is en dat studenten over het algemeen genomen betere taalvaardigheden kregen. Op basis hiervan wordt duidelijk dat bevordering van 'taalgericht vakonderwijs' en 'vakgericht taalonderwijs' stimulerend kan werken voor het vergroten van de taalvaardigheden onder studenten. Hierbij wordt wel duidelijk dat het taalonderwijs een eigen plek moet blijven hebben en niet in het vakonderwijs moet opgaan en dat men vakdocenten bewust moet maken van hun bijdrage aan de taalontwikkeling bij studenten (Elbers, 2013). De casestudy in het mbo en het bijbehorende literatuuronderzoek van De Graaf (2010) onderstreept dit en laat zien dat met name de integratie van het aanleren van taal tijdens het leren van een beroep een bijdrage kan leveren aan betere leerresultaten. Hierbij zouden de taaldocent en vakdocent nauw kunnen samenwerken en kan men rekening houden met de volgende vier zaken:

1. Er kan begrijpelijk en rijk taalaanbod zijn op uitdagend niveau maar niet te moeilijk.
2. Er kunnen voldoende mogelijkheden zijn om de taal zowel mondeling als schriftelijk te kunnen gebruiken.
3. Er kan voldoende feedback gegeven worden om op het taalgebruik van de studenten te kunnen ingaan.
4. Er kan voldoende aandacht zijn voor woordenschatontwikkeling gebaseerd op de te hanteren vaktaal.

Deze zaken kunnen mogelijkerwijs instellingsbreed worden ingevoerd. Ten slotte kan door het regelen van faciliteiten zoals begeleiding, toegankelijk leesaanbod en draagvlak een positieve leesattitude bevorderd worden (Kennisrotonde, 2020).

Geraadpleegde bronnen

De Graaf, M. (2010). *Nederlands in het middelbaar beroepsonderwijs: Een casestudy naar de taalvaardigheid van mbo-leerlingen in het deeltijd onderwijs en het taalbeleid van het Koning Willem I College.* Universiteit Utrecht.

De Smedt, F. (2015). *Vier effectieve schrijfdidactieken. De bovenbouw van het basisonderwijs.* Universiteit Gent / Werkgroep Schrijfvaardigheid van het Platform Onderwijs Nederlands van de Nederlandse Taalunie.

Elbers, E. (2013). Iedere les een Nederlandse taalles? Taal- en vakonderricht in het beroepsonderwijs. *Levende Talen Tijdschrift*, 14(4), 14-27.

Harms, T. &, Kalsbeek, M. (2013). *Leren begrijpend lezen en luisteren in mbo 2*. GION / RUG. https://research.rug.nl/files/2394058/Begrijpendlezen.pdf

Kennisrotonde. (2020). *Welke leesbevorderingsinterventies zijn effectief om het lezen en het leesplezier onder MBO-studenten te bevorderen?* (KR.958). Kennisrotonde.

Mason, L. H., Harris, K. R. &, Graham, S. (2011). Self-regulated strategy development for students with writing difficulties. *Theory into Practice*, 50(1), 20-27.

NRO. (2022a). Begrijpend lezen: samenhang tussen kennis, vaardigheden en context. NRO.

NRO. (2022b). *Wie schrijft, die blijft.* NRO.

Peeters, J., H., M. (2019). *De Leereffecten van Twee Vormen van Leren van Voorbeelden bij het Schrijven van teksten door Mbo-4 leerlingen.* Open Universiteit.

Meer weten?

Welke leesbevorderingsinterventies zijn effectief om het lezen en het leesplezier onder MBO-studenten te bevorderen?

Over deze vraag

Opgesteld door:	Maurice de Greef (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	Docent Nederlands
Onderwijssector:	Mbo
Trefwoorden:	leesvaardigheden – schrijfvaardigheden – mbo – taal - leerstrategieën
Referentie:	Kennisrotonde. (2022). *Welke schoolbrede docentinterventies stimuleren de lees- en schrijfvaardigheden van mbo-studenten?* (KR. 1453)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.